

Rolf Grankvist

Faglig refleksjon på veg mot 1000-årsjubileet på Stiklestad i 2030.

A) Generelt om Stiklestad som nasjonalt senter politisk og religiøst.

Det er svært viktig å få fram ved 1000-årsmarkering på Stiklestad i 2030 at dette skal være et nasjonalt jubileum for hele Norge fra Lindesnes til Nordkapp. Dette fikk både stat og kirke til i 1930, men i 2011 er det ikke så enkelt å få et slikt syn akseptert over hele vårt langstrakte land fra sør til nord. Særlig er dette problematisk for innbyggerne i Oslo og området rundt hovedstaden. Denne holdninga med Oslo som norsk senter på alle områder deles også av statlige og kirkelige institusjoner i den byen som har vært vår hovedstad siden 1814. Det er ingen tvil om at Norge er mer sentralisert enn Sverige og Finland, som er våre nordiske naboer i øst.

Hele Norges befolkning har forøvrig et felles problem når det gjelder vinkling mot nord og sør. Vi er alle sørvendte i et langstrakt land, som opprinnelig hadde Nordvegen langs kysten som sin «riksveg nummer en». Sett i denne konteksten kunne det derfor ha vært bedre for Norge om våre grunnlovsfedre på Eidsvoll hadde valgt Bergen som hovedstad. Denne byen hadde og har fremdeles et aktivt forhold til den gamle riksvegen langs kysten som har gitt landet vårt navnet Norge.

Vi trondheimere har også litt av de samme tankene som finnes i vår hovedstad i sør. Trondheimsborgerne kan vanskelig tenke seg Trøndelag nord for flyplassen på Stjørdal som noe interessant område å reise til. Det blir som Norge nord for Mjøsa for de som bor i hovedstaden. Slik tenkes det også i Nord-Norge. Da det for noen år siden var snakk om å slå sammen Troms og Finnmark, kom det en klar beskjed fra mange finnmarkinger, som hevdet bestemt at en slik løsning ikke kom på tale uten at fylkessenter ble flyttet fra Tromsø til Alta fordi tromsøværingene er så sørvendte.

Når det gjelder Stiklestad som norsk nasjonalt senter politisk og religiøst, vil jeg også understreke at det her er viktig å få med de andre nordiske land i denne prosessen fram mot 2030 slik det ble gjort også i 1930. Det at erkebiskopen i Uppsala var aktivt med den gang betydde enormt mye for å løfte opp både Stiklestad og Nidaros som norsk kirkesenter i en lang historisk kontekst.

Alle land som hørte inn under Nidaros erkebispedømme 1153-1537 må også trekkes inn i jubileet. Dessuten må vi bevisst tenke på et kirkelig samarbeid med alle kirkesamfunn innenfor vår kristne tro fram mot jubileet. Her er det jo skjedd store positive endringer siden 1930. Dette bør derfor synliggjøres i en planlagt forskningsprofil fram mot 2030.

A) Den norske kirke og Stiklestad 2030.

Her er Olavstradisjonen meget viktig å få fram gjennom refleksjon og forskning. Hva er det med Stiklestad og Nidaros og St. Olav? Hvorfor må Olavstradisjonen fornyes og fordypes fram til 2030? Biskop emeritus i Nidaros Finn Wagle utdypet dette under sitt foredrag i Nidaros pilegrimssenter i 2011. Han sa at dette er en tro som forener, fordypet og forandrer både nasjonalt og internasjonalt.¹

Det er mange sørpå som hevder i dag at Olavstradisjonen knyttet til Stiklestad og Nidaros et regionalt trønderfenomen. Delvis er dette igjen en konsekvens av at den sentrale ledelsen i kirke og stat holder til i Osloområdet og derfor ikke skjønner at de bor avsides til i et svært langstrakt land hvor Stiklestad ligger sentralt plassert midt i Norge.²

Vegen mot Stiklestad og Nidaros har vært en lang og kronglete veg å gå knyttet til årstall som 1537, 1814 og 1905. Den norske kirke ble jo mellom 1537 og 1814 styrt fra København hvor kongen på en måte var både konge og erkebiskop. St Olav ble da bevisst fjernet fra vår kirke og stat fordi han i Norge nettopp var et nasjonalt samlingsmerke for både stat og kirke. Det at Martin

¹ Finn Wagle, Hva er det med Nidaros? Tro som forener, fordypet og forandrer. Foredraget ble holdt under Olavsfestdagene 2011. En revidert tekst skal trykkes i en serie som NDR gir ut ved juletider 2011.

² Rolf Grankvist, Nidaros som kirkesenter, kronikk i Adresseavisen 30. september 2011. Den ble skrevet i forbindelse med vigsling av Norges første preses i fast stilling etter 1537. Våre nordiske venner i Sverige og Finland er forundret over at vi ikke kaller vår nye faste preses for erkebiskop slik de gjør med en tilsvarende stilling i sine land.

Luther hevdet at helgenene hadde en fast plass i det vi nevner som “et samfunn av de hellige” ble bevisst oversett i København.

Det er likevel interessant å registrere i denne antihelgenprosessen fra 1500-tallet at kongen i København bevisst brukte St. Olav som samlingspunkt under den nordiske sjuårskrigen fra 1563 til 1570. I februar 1564 inntok svenskene Steinvikholmen, og mange trøndere mottok da okkupantene som befriere mot dansk undertrykkelse. Den 22. mai samme år måtte svenskene imidlertid forlate Steinvikholmen, men de hadde mens de var der plassert St. Olavs kiste i Fløan kapell på Skatval.³ Det vites ikke hvorfor de gjorde det. Noen mener det var for å gjøre det lettere å ta meg seg skrinet til Sverige hvor St. Olav fremdeles var en del av en helgentradisjon på tross av at det i Sverige fra 1559 ble forbudt å være katolikk.⁴ Mest trolig er det vel at svenskene under sjuårskrigen flytta skrinet ut fra Steinvikholmen fordi de ville ha St. Olavs kiste vekk fra festningen mens det var krig.⁵

Straks svenskene hadde forlatt Trøndelag ble St. Olavs skrin i slutten av mai 1564 fraktet fra Fløan kapell og satt ned i en åpen grav i Nidarosdomen “med stor prosess”.⁶ Det er vel ingen tvil om at dette ble gjort for å blidgjøre de svenskvennlige trønderne, som fremdeles hadde St. Olav som en del av sin religion. Det strømmet nå folk til det åpne gravstedet, noe som førte til at kongens menn etter ett år valgte å legge St. Olavs skrin i en lukket grav. En stein på toppen av gravstedet viste likevel hvor helgenkongen var gravlagt. Denne steinen kan vi i dag se på kirkeveggen ved St. Olavsinngangen mot vestskipet fra nord. Det som ble kalt papisme i København fortsatte likevel videre fordi folk søkte stadig opp St. Olavs lukkede grav for å reflektere og be. Om det bad til St. Olav direkte eller gjennom St. Olav til Gud vites ikke. Det siste

³ Rester av Fløan kapell er i dag lagret på Sverresborg Trøndelag Folkemuseum. Jeg har tatt kontakt med direktøren ved museet for å få dette kapellet restaurert fram til 2030 i samarbeid med en videregående skole. I Trondheim. Se for øvrig min artikkel i «En smuk Fremtid». Trøndelag folkemuseum 100 år, Trondheim 2009, side 68 og 69.

⁴ Ingemar Lindaräng i Vadstena har skrevet en doktorgrad om “Helgonbruk i moderniseringstider. Bruken av Birgitta – och Olavstraditionerna i samband med minnefirandet i Sverige och Norge 1891-2005. “, side 49 osv.. Avhandlingen ble trykt i 2007. Jeg var norsk veileder under skriveprosessen.

⁵ Trygve Lysaker, Nidaros erkebispestol og bispesete, Reformasjon og enevælde 1537-1804, Trondheim 1986, side 72.

⁶Trygve Lysaker, Nidaros erkebispestol og bispesete, Reformasjon og enevælde 1537-1804, Trondheim 1986, side 72 osv.

var jo i samsvar med Luthers lære, men det hjalp jo lite fordi “erkebiskopen” i København kalte alle slike bønner for avgudsdyrking. Etter tre år med gravlegging i kjent grav ble det i 1568 bestemt at St. Olavs kiste skulle legges ned på et ukjent sted i katedralen, slik at denne type papisme kunne stoppes. Avgjørelsen ble tatt da det ble holdt såkalte herredager i Bergen og Trondheim våren 1568. Tre danske riksråder med Jørgen Lykke i spissen ledet disse møtene det er snakk om.⁷

Kongen som “erkebiskop” i København tolket altså her Martin Luther på en bestemt måte. Det skulle i vår protestantiske kirke ikke være noe skille mellom helgendyrkelse og helgenvenerasjon. Martin Luther så på helgendyrkelse med direkte bønn til en helgen knyttet til avlat som en avgudsdyrkelse, men som kristen kunne du be til Gud gjennom en helgen.⁸ Martin Luther ba jo også til Gud gjennom Sta. Anna til sin dødsdag, noe som stadig understrekes når turister vandrer i Luthers fotspor i byen Wittenberg. Dette var og er fremdeles en viktig del av Luthers tilnærming til helgener, som også er knyttet til vår tro fordi helgenene, som nevnt, også hører til i “et samfunn av de hellige”. Det er helt utrolig at Den norske kirke i vårt årtusen ikke har satt seg inn i Luthers syn på helgener etter at vi har hatt en egen norsk statskirke siden 1814. Dette er noe som må synliggjøres sterkt på Stiklestad i 2030. Helgenvenerasjon i en protestantisk kirke må beskrives og forskes på fram mot jubileet i 2030.⁹ Confessio Augustana er her et viktig dokument.

Den norske kirke, som i dag ledes fra Kirkens hus i Oslo, har ikke vært i stand til å innse at Nidaros er et gitt kirkesenteret i Norge. Kirkeledelsen vil ikke stadfeste at stedet er utpekt for snart 1000 år siden gjennom Olav Haraldssons fall i slaget på Stiklestad og at den døde kongen ble sanktifikert som St. Olav

⁷ Trygve Lysaker, Nidaros erkebispestol og bispesete, Reformasjon og enevælde 1537-1804, Trondheim 1986, side 72.

⁸ Martin Luther var i Roma i fire uker på nyåret i 1511. Da var de i ferd med å bygge Peterskirka, som skulle bli pavens hovedkirke. Det at avlatspenger ble brukt i en slik byggeprosess var med på å forme de 95 tesene mot avlat, som ble slått opp på kirkedøra Wittenberg i 1517.

⁹ Her vises til Confessio Augustana, artikkel XXI. CA ble vedtatt i 1530, Den etterfølges i 1580 av den såkalte Konkordieboka. Her viser jeg til Jens Olav Mæland (red.) Konkordieboken, Oslo 1985. I 1998 ga professor Bernt T. Oftestad ut boka “Den norske statsreligionen. Fra øvighetskirke til demokratisk statskirke. Her nevnes ikke helgenproblematikken i Den norske kirke med et eneste ord. Dette er en meget solid bok, og da forteller det mye om vår kirke med en ledelse samlet i Kirkens hus i Oslo. Problemet med helgenvenerasjon bør jo drøftes seriøst i ei pensumbok for kommende norske prester.

den 3. august 1031. Dette var jo en lokal helgenkåring som var vanlig i den kristne kirke inntil slike kåringer måtte godkjennes av paven fra slutten av 1100-tallet. De tre norske helgenene St. Olav, Sta. Sunniva og St. Halvard er alle helgener fordi de er martyrer, en tradisjon som har sitt opphav i den opprinnelige helgenkulturen i Romerriket. Denne tradisjonen er knyttet til mennesker som døde i kraft av sin tro under den romerske forfølgelsen av kristne. Etter kort tid fikk disse som døde under slike omgivelser status som helgener hvor deres dødsdag ble feiret. Det var med andre ord ikke et hellig liv, men en hellig død som er utgangspunktet for den kulten som ble knyttet til en slik helgen. Det blir derfor totalt feil i en historisk kontekst å trekke fram at Olav Haraldsson var en viking som brukte vold og drap for å sikre sin makt. Utlagt betyr dette også at martyrkøksa har en symbolsk betydning både for stat og kirke satt inn i en slik sammenheng. Det er viktig å få fram på Stiklestad i 2030 at St. Olav fikk meget stor betydning både for kirke og stat i Norge etter at erkebiskop Eystein greip fatt i dette i perioden 1161-1188. Olav Haraldssons innsats som lovgiver var i utgangspunktet knyttet til "kristenretten", men gjennom århundrene framover fikk han slik en posisjon i vårt land at hele det norske lovverket ble kalt "St Olavs lov".¹⁰

Vi skal ikke her gå omfattende inn og drøfte vår historie etter 1814 og hvordan partiet Venstre brukte Olavstradisjonen for å markere sin nasjonsbygging fra 1800-tallet og fram til 1905.¹¹ Her var jo Bjørnstjerne Bjørnsson den som markedsførte dette best både på Stiklestad i 1882 og i Trondheim i 1897. Den mest nasjonalistiske delen av dette programmet ble jo også tatt i bruk av Nasjonal Samling, som tok Stiklestad i bruk både før og under siste krig. Dette var jo meget negativt for Stiklestad. Det ble ikke lett å bygge opp den nasjonsbyggerollen for kirke og stat som Stiklestad hadde før 1940, men takket være biskop Arne Fjellbu og «Spelet om Heilag Olav» på 1950-tallet ble det snudd til noe positivt i løpet av en tiårsperiode.

Det er likevel etter min mening ikke lurt å grave opp NS-søyla som er gravlagt på Stiklestad før alle som opplevde krigen er gått bort. Dette betyr også at jeg mener det er rimelig at Stiklestad fram mot 2030 kan bygge opp en dialog-

¹⁰ Lars Roar Langslet og Knut Ødegård, *Olav den hellige*, Oslo 2011. side 216. Denne boka er blitt et praktverk om bevart kirkekunst knyttet til Hellig Olav fram til 1537. Videre har Ødegård oversatt sentrale diktverk om St Olav fra norrønt mål til norsk.

¹¹ Se boka *Helligdom og verdier ved to årtusenskifter*, Stiklestad 2004.

prosess mellom ulike religioner i Norge, men at slike konferanser helst bør legges til Levanger og Falstad også om opplegget er styrt fra Stiklestad.

I sum må den norske kirke sin vandring fra og mot Stiklestad og Nidaros i perioden fra 1537 til 2030 bli en meget viktig del av hele forskningsprosjektet fram mot 2030.

C) Staten og monarkiet knyttet til Stiklestad i et historisk perspektiv.

Teorien om at den første ofring av kongens krone til St. Olav skjedde i all hemmelighet i Nidarosdomen før eller etter at Magnus Erlingsson ble kronet i Bergen i 1164 er interessant, men vi har ikke noe skriftlig bevis på at det har skjedd. Det som er opplagt er at en slik hellig stund i Nidarosdomen den gangen måtte holdes hemmelig på grunn av den negative holdning det var i Trøndelag når det gjaldt tanken om at Magnus Erlingsson skulle krones til norsk konge i kraft av sin arverett. Det er også sannsynlig at St. Olavs bilde på en søyle i fødselskirka i Betlehem har en slik binding mellom stat og kirke og er en slags kongelig takksigelse for kroning slik den svenske forskeren Anne Lidén hevder.¹² Denne bindinga mellom stat og kirke skulle raskt bli enda sterkere.

St. Olav som Norges evige konge kommer tydelig fram etter at Bergen ble Norges hovedstad og faste kongesete fra ca.1220. Inntil da var det også slik at kongene helst skulle gravlegges i Nidaros. Hele elleve norske konger er gravlagt i Trondheim. Da velger vi også å ta med hertug Skule Bårdsson, som ble drept på Elgeseter i 1240 etter at han hadde latt seg hylle som norsk konge på Øyratinget i 1238. På 1280-tallet ble også det norske riksvåpenet formet med en gylden løve som holdt St Olavs martyrkors i labbene mot en rød bakgrunn. Dette riksvåpenet valgte utrolig nok de dansk-norske kongene å beholde helt fram til 1814. Dermed er det riktig å hevde, som Øivind Østang gjør, at myndighetene i København på en måte holdt Olavsarven i hevd etter 1537 uten at de visste hva den sto for.¹³

Det er ingen tvil om at de norske kongene etter 1905 har hatt et spesielt forhold til Stiklestad. Det hadde også de svensk-norske kongene på 1800-tallet.

¹² Anne Lidén, Bilden av Sankt Olav" i Rumar, Lars (red.) "Helgonet i Nidaros, Olavskult och kristnande i Norden", Stockholm 1997..

¹³ Øivind Østang. Hjem til Nidaros, Norges nølende vandring siden 1814, Oslo 1997, side 23.

Det kan også ha noe å gjøre med at Olavstradisjonen var levende i Sverige også etter reformasjonen der. Det er nok også kongeinspirert fra Sverige når frimurerlosjene i Norge blir knyttet til våpenskjold med helgenkongens øks.¹⁴

Når det gjelder vårt nåværende kongehus, er det jo bare å vise til taler og opphold på Stiklestad i perioden etter 1905. Det er derfor helt historieløst og derfor meningsløst å planlegge et nytt riksvåpen uten Olavsøksa når vi får et skille mellom stat og kirke. Her er det jo nok å vise til tradisjonen om St. Olav som Norges evige konge og de tronfølge-lovene som er knyttet til vårt kongedømme i middelalderen.¹⁵ Dette må være en sterk del av den refleksjon man ønsker å ha på Stiklestad fram mot 2030.

Det som kan være problematisk er at vi kan knytte både nasjonsbygging og nasjonalisme til Stiklestad i en historisk kontekst, noe som er nevnt tidligere.

Den 2. august 1847 ble St. Olavs orden opprettet av Oscar I " for at belønne fortjenester af fædrelandet og menneskeheden".¹⁶ Dette var en norsk ridderorden, som nordmennene hadde ønsket helt fra 1815 av. Navnet var imidlertid ikke foreslått av kongen. Det var det den norske regjering som sto bak, og det er første gang at en politisk trekker fram Hellig Olav i historien etter 1814.

Kong Oscar hadde vel heller ikke noe mot navnet. Han var gift med en dronning som var katolikk. Det er likevel underlig at det ikke ble protestert kraftig mot dette «katolske navnet», men det ble det ikke. Interessant i denne konteksten er det at da stat og kirke begynte å restaurere vår kroningskirke i 1869, så var det nok en uskrevet stående ordre om at man ikke skulle søke å finne ut hvor St. Olavs skrin var gravlagt inne i katedralen. Beviset på denne holdningen finner vi bevart i byggmester William Bergstrøms notat om hvor han mente skrinet kunne ligge i langkoret. Som ansatt ved NDR hevdet Bergstrøm at dette

¹⁴ Øivind Østang. *Hjem til Nidaros, Norges nølende vandring siden 1814*, Oslo 1997, side 23. Det vises her til Den norske frimurerordenes stamhus i Oslo, som ble reist etter at Den norske frimurerordenen hadde innledet samarbeid med Den svenske, som den svenske kongen var en del av. Trondheim fikk St Olavs losje i 1881 og et nytt losjebygg innviet av Oscar II i 1902 Dette var siste gang den svensk-norsk kongen var i byen. (Terje Bratberg *Trondheim byleksikon*, Oslo 2008)

¹⁵ Rolf Grankvist, *Den historiske bakgrunnen for kroning og signing i Nidarosdomen etter 1814*, foredrag i Erkebispegården under Olavsfestdagene i 2006.

¹⁶ *Illustreret Norsk Konversations Leksikon*, Kristiania 1913, bind VI, spalte 446.

dokumentet ikke kunne legges i arkivet til Nidaros domkirkes restaureringsarbeider.¹⁷

Olav V hadde et spesielt forhold til både Stiklestad og Nidaros på grunn av solide historiske kunnskaper. Han var jo også den som sørget for å få signing i Nidarosdomen som en erstatning for kongelig kroning. Da kronjuvelene var kommet på plass i Nidarosdomens nordre vestfronttårn utalte kong Olav at han følte de var kommet hjem. Denne holdningen ble på en måte ført videre av kong Harald da han i 2006 åpnet den permanente utstilling av kronjuvelene i Erkebispegården. Forskningsmessig vil det være interessant å knytte kongene og Stiklestad til hele perioden fra 1814 og fram til 2030. Det vil også være interessant å få et syn på om et skille mellom stat og kirke fra og med 2014 vil føre til noen endring i forholdet mellom det vårt kongehus og Stiklestad.

Kong Harald mener jo prinsipielt at den regjerende konge bør ha et spesielt forhold til Den norske kirke, som fremdeles er vårt største trossamfunn. En framtidig signing i Nidarosdomen signaliseres også en slik tilknytning mellom kirke og stat.

Kong Olav var jo bevisst på at signing av konger var en del av seremonien ved kongehylling på Øyratinget i middelalderen. Signinga var den gangen knyttet til St Olavs skrin.¹⁸

D) Stiklestad som pilegrimsmål fram mot 2030.

Olavstradisjonen levde tydeligvis på folkemunne i Norge også etter 1537. Det ble også på slutten av 1500-tallet forbudt å ha statuer eller bilder av helgener i kirkene i kongedømmet Danmark-Norge. Her skiller vi oss ut fra Sverige, som på kongelig ordre etter reformasjonen fikk lagt St. Erik i et nytt skrin finansiert av Gustav Vasa. Kongen la imidlertid ned forbud mot pilegrimsvandring, men dette vedtaket var knyttet til økonomi fordi en slik vandring ofte var fulgt av offergaver til den svenske kirke. En slik helgendyrkelse, som ifølge Martin

¹⁷ Familien ga notatet til domkirkearkitekt Torgeir Flak Suul på 1990-tallet. Jeg fikk også lese det ved årtusenskiftet. Notatet finnes nå i arkivet til NDR.

¹⁸ Rolf Grankvist, Kongesigning i Nidaros domkirke. En tusenårig tradisjon føres videre. Skrevet for UD i 1991. Engelsk utgave UDA 009. ENG.1991.

Luther også var syndig, ville kongen ha slutt på fordi konge og stat trengte disse pengene.

Det er imidlertid underlig at denne åndelige pilegrimstradisjonen har tatt seg opp igjen i vår sekulariserte tid.¹⁹

Fantastisk er det også at Olavstradisjonen knyttet til pilegrimsvandring i Guds natur mot Stiklestad og Nidaros i 2010 er blitt registret som en av de europeiske kulturvegene, som i vår sekulariserte tid startet med åpningen av den gamle pilegrimsleia fra fransk side av Pyreneene mot Santiago de Compostela i Spania.

Vi kan jo i utgangspunktet takke svenske pilegrimer for at de startet denne vandringa i Guds natur på nytt i 1980 da en gruppe pilegrimer fra Sverige gikk langs St.Olufsleden i Jemtland, som har bevart sitt navn fordi Olav Haraldsson skal ha vandret langs denne leia da han i 1030 var på veg til Stiklestad. Her vandret også sannsynligvis Birgitta og hennes mann da de gikk, ble kjørt eller rei på hest på sin veg til St. Olavs grav i 1338.²⁰

I 1997 la kronprins Haakon ned sluttsteinen for den nye pilegrimsleia fra Oslo til Nidaros, og seinere har vi fått mange nyåpnede pilegrimsveger, som ikke skal gjentas her. Det som er viktig fram mot 2030 er å sørge for at disse Olavsvegene brukes og holdes i hevd. Her må det også sikres et fast pilegrimssenter i Nidaros, som på sikt gis et hovedansvar for at vedlikehold av stiene skjer og at det også kommer gode tilbud om overnattinger langs pilegrimsvegene. Olavstradisjon skaper også en enhet mellom Stiklestad og Nidaros som bør utbygges videre.

Dessuten bør det åpnes nye Olavsleder, for å bruke den svenske språkformen, som også har spredt seg til Norge. Det er viktig å åpne Nordvegen langs kysten mot Nidaros og Stiklestad. Dette var jo i sin tid den fremste riksvegen i Norge,

¹⁹Ingemar Lindaräng i Vadstena har skrevet en doktorgrad om " Helgonbruk i moderniseringstider. Bruken av Birgitta – och Olavstraditionerna i samband med minnefirandet i Sverige och Norge 1891-2005. ", side 49 osv.. Avhandlingen ble trykt i 2007. Jeg var norsk veileder under skriveprosessen.

²⁰ Birgitta har ikke fortalt om denne pilegrimsvandringa med egne ord, men det har datteren gjort i sin helgenbeskrivelse av sin mor. Birgitta fortjener i høg grad sin statue på Østre Vestfrontårn. Hun var også av så høg byrd at hun og mannen som pilegrimer sannsynligvis fikk bo i Kongsgården, som da lå øst for Nidarosdomen ved Nidelva. Årstallet for hennes pilegrimsvandring til Nidaros er noe usikkert, men jeg viser her til Hjalmar Sundén og han bok "Den helige Birgitta. Ormungen som ble Kristi brud", Stockholm 1973, side 37.

og det er jo nokså utrolig at det ikke er åpnet ei fast rute fra Bergen og nordover med besøk på Selje hvor hele området er knyttet til Norges eldste helgen Sta. Sunniva. Det er også viktig å arbeide for at Nordvegen fra Finnmark og sørover blir en del av pilegrimleiene. Vegene langs kysten fra nord kan dessuten knyttes til den gamle vegene over landjorda fra Kongsmoen over Gløshaugen og sørover.

Ved 850-årsjubileet for erkebispesetet i Nidaros i 2003 ble det åpnet en ny pilegrimsveg fra Gløshaugen i Namdalen mot Snåsa og Stiklestad. Dette er nå kalt Nordvegen, og det er meget viktig for Stiklestad å sørge for at denne leia blir mer og mer brukt også ved å knytte den til Sverige, Finland, Baltikum og Russland. Det er nå i gang et samarbeid mellom Nidaros pilegrimsgård og interesserte pilegrimsvandrere i Jemtland for å få en fornyelse av en gammel sti mellom Frostviken og Berg i Lierne. Fra Berg vil stien gå videre over fjellet mot Møkkelvatnet og ned til Namsen og opp bakkene til Gløshaugkirka på Gartland.

Planen går også ut på å gjenskape en gammel sti som går mellom Gløshaugen og Kongsmoen ved Indre Foldafjord. Her er det tanker å frakte pilegrimene i et leid vikingskip ut til Rørvik og kystkulturmuseumet i Norveg. Underveis mot Rørvik er det tenkt å gå i land på det gamle kirkestedet Nærøy, hvor det kan holdes gudstjeneste i den gamle kirka der ute. Fra Rørvik er det planen at pilegrimene fra øst skal reise med hurtigruta til Trondheim²¹. For de som ønsker seg til Stiklestad sjøvegen bør det bli ordnet med båt med besøk på Tautra underveis. Denne nordvegen må også kunne knyttes til Noregsvegen langs kysten mot Nord-Norge. Det var, som nevnt, her vi i middelalderen hadde riksvegen i det norske riket. Pilegrimene fra nord kan da ta båt inn til Kongsmoen og så vandre over Gløshaugen til Stiklestad og Nidaros. Dette prosjektet er også lokalhistorikere knyttet Gildeskål kirke fra 1200-tallet interessert i å delta i.²²

²¹ Konkret viser jeg til notat fra Huse Solution, som finnes på nettet.

²² Denne interessen ble understreket under samtaler mellom meg og to fra Gildeskål under 850-årsjubileet for erkebiskop Eysteinn 25. og 26. november 2011.

E) Stiklestadspelet fram til 2030.

Undertegnede har vært med som tilskuer til Spelet helt siden det første gang ble oppført mens jeg gikk på Steinkjer landsgymnas på 1950-tallet. Spelet representerer en tradisjon, som naturlig nok bør føres videre i en lang historisk kontekst. Jeg er etter mange besøk på Stiklestad fremdeles svært fornøyd med dette tradisjonsrike dramaet som er knyttet til Olav Gullvågs tekst og Paul Okkenhaugs musikk. Dette stykket har fulgt oss i alle år, men mange synes det også bør tas initiativ for å få skrevet nye spel med tilhørende musikk fram til 2030. Jeg synes ikke det har vært så interessant å følge med en stadig omredigering av «Spelet» både når det gjelder innhold og musikk. Det originale manuskriptet med Okkenhaugs musikk bør bevares som det er. Jeg er særlig imponert over musikken til det spelet som opprinnelig var knyttet til gården Sul. Teksten er mer usammenhengende. Det igjen bør være et grunnlag for å arbeide for å få fram nye spel med ny musikk som speiler vår tid. Det blir en oppgave fram mot det store 1000-årsjubileet. Her bør dette også knyttes til et forskningsprosjekt som vinkler mot musikk og drama.

F) Martyrøksa som symbol i det norske riket.

Helt til slutt vil jeg understreke at det fram til 2030 vil bli nødvendig å forske på og skrive om martyrøksa som identitetssymbol for både for stat og kirke i Norge. Dette symbolet forteller om hvordan landet vårt har vært vevd sammen med en felles historie som i 2030 har vart i 1000 år. Jeg har nevnt tidligere at Olavsøksa ble bevart som symbolmerke i vårt riksvåpen i dansketida. Den norske kirkes Olavsmerke forsvant imidlertid etter 1537. Det gyldne kløverbladkorset på rød bunn med Olavs martyrøkser i sølv over forsvant som kirkesymbol når kongene ble erkebiskop. Dette kirkelige symbolet ble tatt fram igjen på Stiklestad i 1930, men det var først i 1990 at Den norske kirke igjen fant fram til korset og øksene som sitt hovedmerke.²³ Nå er det flere kirke-medlemmer som ønsker å endre det igjen når stat og kirke skal skilles.

De særnorske rikslovene, som gjaldt i dansketida fram til slutten av 1600-tallet, ble også i Norge etter 1537 vist til som St. Olavs lov. Dette skjedde helt fram til Christian V i 1687 undertegnet Den norske lov, som er knyttet til denne kongens navn. Vi har skriftlige kilder som viser at kong Frederik III i 1648 valgte

²³ Øivind Østang. Hjem til Nidaros, Norges nølende vandring siden 1814, Oslo 1997, side 23.

å bruke begrepet St. Kongens Lov om det spesielt norske i lovverket, som var knyttet til St Olavs navn.²⁴ Det kan ikke ha vært enkelt i København på den tida.

Grethe Authén Blom har skrevet mye om Olav den hellige og hans posisjon i sin omfattende bok om Hellig Olavs by, som ble gitt ut i 1997. Her skriver hun at St. Olav i middelalderen var knyttet til følgende områder:

- 1) Kongehusets skytshelgen.
- 2) Bøndenes kvardagshelgen.
- 3) Sjøfolkenes beskyttelseshelgen.
- 4) Helgenvokter over alle landets lover.
- 5) Martyrkonge i den katolske kirke²⁵.

Det er en nokså opplagt sak at en slik kombinasjon fra katolsk tid, som gikk langt inn i folkedypet, vanskelig kunne avvikles gjennom et vedtak i København etter at erkebiskopen måtte rømme landet ved påsketider i 1537. Da hadde Trondheim inklusive Steinvikholmen var Norges hovedstad for en periode fordi erkebiskopen også var leder for Det norske riksrådet.

Nidaros og Stiklestad har med andre ord en felles arv på flere områder, som må føres videre som både et nasjonalt og internasjonalt prosjekt fram mot 2030. Dette bør dermed også være en viktig del av det planlagte forskningsprosjektet fram mot 2030.

Trondheim 25.11.2011.

Rolf Grankvist.

²⁴ Som note 22.

²⁵ Grethe Authén Blom, Trondheim bys historie, Hellig Olavs by-Middelalderen til 1537. Trondheim 1997, side 154. Se også M. Blindheim med flere, Kongen makt og ære, Oslo 1985, side 65ff. og 71ff. Bruken av St Olavs lov fram til 1687 ble også drøftet mellom Trygve Lysaker og meg mens han holdt på å skrive sitt omfattende verk om Nidarosdomen som menighetskirke. I mine arkivstudier i København på 1970-tallet da jeg samlet stoff til boka Nidaros kirkes spital -700 år, Trondhjems Hospital 1277-1977 fant jeg også dokumenter hvor de dansk-norske kongene viste til St; Olav Konges lov. Formelt skulle en slik henvisningsformen ikke brukes etter ca.1600, men den finnes fremdeles i et dokument fra 1649.